

2.12.2025

Dnro TAS/793/2025

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa: Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045 (VNS 7/2025 vp)

Kiitän eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osasta sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.

Yleistä tulevaisuusselonteon 1. osasta

Tulevaisuusselonteon 1. osassa ennakoitaan monipuolisesti Suomen tulevaisuuden toimintaympäristön vaihtoehtoisia kehityskulkuja ja esitetään muun muassa skenaarioita vuoteen 2045. Toimintaympäristöanalyysissä ja skenaarioissa on kiinnitetty valitettavan vähän huomiota perus- ja ihmisoikeuksien yhteiskunnalliseen merkitykseen, vaikka ne muodostavat oikeusvaltion ja toimivan demokraattisen yhteiskunnan perustan. Kunnioitus oikeusvaltiota ja demokraattisia rakenteita kohtaan on heikentynyt kaikkialla maailmassa. Tästä on merkkejä myös Suomessa. Perus- ja ihmisoikeuksia ei saa unohtaa tulevaisuusselonteosta ja sen jatkovalmistelusta.

Sukupuolten tasa-arvo osana perus- ja ihmisoikeuksia on yhteiskuntaa vakauttava ja legitimizeettiä ylläpitävä tekijä. Tasa-arvoa ei tule pitää marginaalisena asiana, vaan polarisaatio- ja syrjäytymiskehitystä tehokkaasti estävänä tekijänä. Tasa-arvo tulee sisällyttää kaikkeen yhteiskunnalliseen toimintaan, kuten esimerkiksi politiikkatoimien suunnitteluun, säädös- ja päätösvalmisteluun, talouden ja toiminnansuunnitteluun, tulohajautukseen ja tutkimus- ja kehittämistoimiin.

Pidän tärkeänä, että eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta linjaisi tulevaisuustyön jatkohyödyntämisessä huomioonotettavaksi sukupuolten tasa-arvon. Selonteossa esitettyjä kielteisiä skenaarioita voidaan ehkäistä huolehtimalla siitä, että

- tasa-arvolainsäädäntö on ajantasainen ja
- tasa-arvovaltuutetun toimivaltuudet ja resurssit turvataan kaikissa tilanteissa myös tulevaisuudessa.

Suomen on oltava myös tulevaisuudessa tasa-arvoa arvostava yhteiskunta

Selonteossa esitettyjä kielteisiä skenaarioita voidaan ehkäistä omaksumalla perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Perus- ja ihmisoikeuksille on annettava niille kuuluva asema. Sukupuolten tasa-arvoa on edistettävä osana perus- ja ihmisoikeuksia.

Sukupuolten tasa-arvon edistämisen on oltava laajasti yhteiskunnassa hyväksytty toimintatapa. Tasa-arvolaissa säädettyjen oikeuksien toteutuminen kaikilla elämänalueilla ja kaikissa elämän vaiheissa on turvattava. Jokaisella on oikeus olla oma itsensä sukupuolestaan, sukupuoli-identiteetistään tai sukupuolen ilmaisustaan riippumatta. Tämä ei toteudu itsestään, vaan vaatii järjestelmällistä, määrätietoista ja tavoitteellista tasa-arvoa edistävää työtä myös tulevaisuudessa.

Koulutus- ja osaamistason nostoa pidetään selonteossa Suomen kohtalon kysymyksenä, mihin on helppo yhtyä. Koulutuksellisen tasa-arvon avulla voidaan vähentää tulevaisuuden eriytymistä. Tehokkaita keinoja ovat muun muassa tasa-arvotietoisuuden lisääminen opettajakoulutuksessa ja suunnitelmallisen tasa-arvotyön toteuttaminen (tasa-arvosuunnitelmat).

Taloudellinen eriarvoisuus ja huono-osaisuus muokkaavat ihmisen osallisuuden kokemusta ja heikentävät mahdollisuuksia pysyä mukana esimerkiksi teknologian kehityksessä. Pahimmillaan ne jopa estävät toivotun koulutuksen suorittamisen. Eriarvoisuutta ja polarisaatiota vähentäviä tekijöitä onkin poistettava tehokkaasti varhaiskasvatuksesta lähtien.

Myös työmarkkinoiden ja työelämän nopea muutos on otettava vakavasti. Työn murroksesta johtuvaa polarisaatiota voidaan estää työelämän tasa-arvopolitiikalla. Keskeisiä työelämän laatua ja työhyvinvointia ylläpitäviä toimia ovat muun muassa kaikenlaisen syrjinnän kitkeminen, palkkauksellisen tasa-arvon ja samapalkkaisuusperiaatteen toteuttaminen.

Samoin työmarkkinoiden segregaaation purkaminen sekä vähemmistöjen ja osatyökykyisten osallistuminen työmarkkinoille poistaa taloudellista eriarvoisuutta ja jakaa hyvinvointia tasaisemmin.

Sukupuolten tasa-arvoa edistävä viranomaistoiminta

Perustuslaissa säädetään velvollisuudesta edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Tasa-arvolaki täydentää tätä perustuslain säännöstä velvoittamalla viranomaisia, työnantajia, koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia edistämään tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti kaikessa toiminnassaan.

Lainsäätäjän ja viranomaisen tulee luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Erityisesti tulee muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät tasa-arvon toteutumista.

Tasa-arvon edistäminen ei saa olla satunnaista tai reaktiivista, vaan sen on oltava säännöllistä ja ennakoivaa. Tavoitteena on oltava uskottava, johdonmukainen, tasa-arvo- ja sukupuolitietoinen viranomaistoiminta.

Yhteiskuntaan kuulumisen kokemusta voidaan lisätä vahvistamalla osallisuutta. Tarjoamalla matalan kynnyksen osallistumismahdollisuuksia, kuten esimerkiksi kansalaisraateja ja osallistuvaa budjetointia voidaan heikentää polarisaatiota.

Selonteossa mainittu alueellinen oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus sekä väestön hyvinvoinnin vahvistaminen on myös tärkeää. Eri väestöryhmien sosiaali- ja terveystalvelujen saavuttavuutta ja palvelurakennetta tulee tarkastella tasa-arvon näkökulmasta.

Sukupuolistunut väkivalta heikentää demokratiaa ja lisää sosiaalista eriytymistä. Väkivallan ehkäisemiseen on panostettava ja torjuttava myös uusia tekemuotoja, kuten digitaalista väkivaltaa. Yhteiskunnan tasa-arvoa turvaava kyky on yksi suurimmista tulevaisuuden resilienssitekijöistä.

Myös lainsäätäjän on oltava tasa-arvo- ja sukupuolitietoinen

Pidän tärkeänä, että tulevaisuusselonteon valmistelussa on tunnistettu esitetyistä skenaarioista riippumattomia, päätöksenteon kannalta tärkeitä ja erityistä huomiota vaativia kysymyksiä, joita kaikissa tilanteissa on edistettävä Suomen tulevaisuusvalmiuden kehittämiseksi.

Tulevaisuusselonteon tässä osiossa on tunnistettu tarve vahvistaa oikeusvaltion ja demokratian rakenteita sekä parantaa lainvalmistelun laatua. Lainvalmistelun ja taloutta koskevien päätösten on oltava ennakoivia, tietoon ja vaikutustenarviointiin perustuvia. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen on kytkettävä kiinteäksi osaksi lainvalmistelua, budjetointia ja muita taloudellisia päätöksiä. Sukupuolivaikutusten arviointi tarjoaa lainsäätäjälle ja päätöksen tekijälle tietoa erilaisista ratkaisuvaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista.

Tavoitteena on oltava laadukas ja tasa-arvo- ja sukupuolitietoinen valmistelu sekä tähän perustuva päätöksenteko ja toteutus kaikissa olosuhteissa.

Tasa-arvovaltuutettu

Pirkko Janas

